

İnsan Suresi'nin Ehlibeyt'in Fazileti Hakkında Olduğunu Nakleden Rivayetlerin İncelenmesi

Dr. Samed Abdullahi Abid

Özet

Nüzul sebepleri hakkında kitap yazmak eski zamanlardan beri olagelmış bir durumdur. Zira Ehlibeyt ve ashab kanalıyla rivayet edilen nüzul sebepleri, ayetlerin anlaşılmasında büyük rol oynamıştır. Esbab-ı nüzul ve tefsir kitaplarında yer alan konulardan biri, İnsan Suresi'nin ilk ayetlerinin infak hadisesinden sonra Hz. Ali (a.s), Hz. Fatma (s.a) ve Fizze hakkında nazil olduğudur.

Şiî ve Ehlisünnet'in neredeyse tamamı konunun özü hakkında görüş birliğine sahiptir. Yalnızca bazıları söz konusu surenin Ehlibeyt hakkında olmadığını beyan etmek için Mekke'de Müslümanların esir sahibi olma gücüne sahip olmamasına rağmen İnsan Suresi'nin Mekkî olduğunu iddia etmiştir!

Konu hakkında asıl görüş ayrılığı infak hadisesinin detaylarıyla alakalıdır. Zira bazı rivayetler infak olayının Hz. Hasan (a.s) ve Hz. Hüseyin'in (a.s) iyileşmelerinin ardından Ehlibeyt'in adağını yerine getirmesi, üç akşam iftarlıklarını yetim, esir ve miskine vermesi ve sadece su ile iftar ederek aç yatmalarına karşılık kendilerine semavi bir sofranın mükâfat olarak bahşedildiğini nakleder. Bu tür rivayetlerin muttasıl bir senedi yoktur ve delalet noktasında zayıftırlar. Ancak Ali b. İbrahim'in tefsirinde beyan ettiği noktanın muvassak ve sahih senetle ve mürsel şekilde nakledilmiş olması mümkündür. Bu rivayet Ehlibeyt'in adağına, orucuna ve bir akşamlık özel bir helva ile yapılan infakına işaret eder, bundan fazlasına değil.

Bizim konu hakkındaki görüşümüz şudur;

Bazı anlatı şekilleri, kendi akıllarınca Ehlibeyt'in faziletlerine arttırmak için hadiseyi kanatlandırarak garip hale getirmek isteyen masalcı ve aşırı ravilerin ürünüdür.

Giriş

Esbab-ı nüzul ve esbabı vurudî'l hadis, ayetlerin ve rivayetlerin anlaşılması konusuyla doğrudan bağlantılıdır. Bu nedenle âlimler uzun zaman önce bu konu üzerine yoğunlaşmış ve bu alanda Esbab-ı Nüzul Vahidî ve Esbab-ı Nüzul Süyûfî gibi bağımsız kitaplar yazmışlardır. Ayrıca Zemahşerî'nin

Keşşaf Tefsiri ve Tabersî'nin Mecma'ul Beyan Tefsiri gibi nakli ve gayri nakli tefsir kitapları da ayetlerin nüzul sebeplerine değinerek ilahi mesajların açıklanmasına yardımcı olmuşlardır.

Nüzul sebeplerinden bazıları, bir veya birkaç kişinin faziletleriyle ilgilidir. Bunların arasında Velayet Ayeti (Maide-55), Münacat

Ayeti (Mücadele-7) ve İtam Ayeti (İnsan 7 ila 12) gibi Ehlibeyt'in faziletlerini beyan eden ayetler vardır.

Bu makalede, bazı rivayetlerin hadise-nin aslına yaptığı eklemeler dışında hem Şif hem de Ehlişünnet'in neredeyse tamamının üzerinde fikir birliği sağladığı İnsan Suresi'nin nüzul sebebiyle iribatlı rivayet-leri inceleyeceğiz.

Bu surenin Medeni olduğu, surelerin nüzul zamanı araştıran kitapların incelenmesiyle ortaya çıkar ve sureyi Mekki olarak sınıflandırmak ise yalnızca Ehlibeyt 'karşı taassup ve düşmanlığın göstergesidir.

Surenin Medeni olduğunu ispat ettikten sonra, tefsir ve esbab-ı nüzul kitaplarında genel olarak ifade edilen hadisenin aslını ele alacağız;

1- Bazıları bu sure yalnızca iftarlarını kendi nefislerine tercih ettikleri; miskin, yetim ve esire infak eden Ehlibeyt'in fazileti hakkında olduğunu söyler.

2- Ehlibeyt'in iftarlıkları olan helvayı tek bir akşam miskin, yetim ve esire verdiğini söyleyen ikinci gruptaki rivayetler.

3- Yukandaki bilgilere ilaveten Hz. Ali'nin (a.s) bir Yahudi'den borç alması, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in (a.s) adakta bulunması ve oruç tutması (ki en fazla 4-5 yaşlarındaydılar), infak olayının üç akşam tekrarlanması, su ile iftar vb. konuları ele alan ve ileride inceleyeceğimiz üçüncü gruptaki rivayetler.

Ehlibeyt'in gerçek çehresini aşırı-cıların ve muhaliflerin sözlerinden arındırmak ve doğru bir şekilde yansıtmak için yukarıdaki konuları iki eleştiri ile inceleyeceğiz.

İnsan Suresi Mekki midir Medeni midir?

Bazıları İnsan Suresi'nin tamamını Mekki kabul ederken bazıları ise Medeni kabul eder. Bazıları¹ «**Rabbın hükmüne sabret. Onlardan hiçbir günahkara yahut nanköre itaat etme**» ayeti dışından tüm surenin Medeni olduğunu söyler. Ancak bizim görüşümüz surenin tamamının Medeni olduğudur.

İnsan Suresi'nin Medeni olduğunun delillerinden bazıları şunlardır:

1. Tabersî, Ehlibeyt ve Ehlişünnet kanalıyla birçok rivayet derlemiş ve bu rivayetlerin neredeyse tamamının tefsir ehli nezdinde kabul gördüğünü beyan ettikten sonra surenin tamamının Medeni olduğunu ispat etmek için nüzul rivayetlerini sıralayarak (ki Dehr Suresi, Medeni sureler arasında yer almıştır) muteber senetlerle zikretmiştir.²

Ancak Abdullah b. Zübeyr gibi bu faziletin Ehlibeyt'e ithaf edilmesini istemeyen isimler Mekke'de esirin olmaması gibi bir konudan gaflet ederek ısrarla bu sureyi Mekki tanıtmaya gayret etmişlerdir.³ Mücahid b. Cebr ve Katâde b. Diâme, tabiinden İnsan Suresi'nin tamamının Medeni olduğunu açıkça belirtmiş ancak diğerleri tafsile kail olmuştur.⁴

Hafız Hasakanî şöyle der;

“Nasibilerden bazıları, müfessirlerin tamamının ittifakıyla bu surenin Mekki olduğu iddia etmiştir.”

Hasakanî, söz konusu iddiaya cevap olarak;

¹ İnsan Suresi -24. ayet

² Ulum-i KuranîC.10 S. 80 Tabersî, Şevahid-üt Tenzil C.2 S.409-410

³ Dürri'l Mensur C.8 S.365

⁴ Ulum-i Kuranî S.80

“Müfessirlerin büyük çoğunluğu bu surenin Medine’de nazil olduğuna inanıyor-ken, bu konuda fikir birliği olduğunu nasıl olur iddia ediyorlar?” der.

Hasakanî daha sonra Ehlibeyt İmamları’ndan surelerin nüzul sırasını beyan eden nasları zikreder ki, tamamında İnsan Suresi’nin Medine’de Talak Suresi’nden önce Rahman Suresi’nden ise sonra nazil olduğunu beyan edilmiştir.⁵

Tabersî’nin, Mecmeu’l-Beyan’daki tahkinin ve diğer müfessirlerin yapmış olduğu araştırmaların sonucu da bu doğrultudadır. En önemli nokta ise, Kur’an’ın inşiyle ilgili tüm rivayetlerin bu sureyi Medenî sure olarak tanıtmaması ve hatta tek bir rivayetin dahi bu görüşe aykırı görüş belirtmemesidir.⁶

Ayrıca Seyyid Şubber, bu sureyi Mekkî kabul etmenin aslında sahih nakilleri yalanlamak olduğunu söylemiştir.⁷

Süyûtî, Beyhakî’nin Delail’ül-Nübüvve kitabından İkrime ve Hüseyin b.Ebil Hasan senediyle Mekkî ve Medenî sureleri rivayet ederken İnsan Suresi’ni Medenî sureler arasında Talak Suresi’nden önce Rahman Suresi’nden sonra zikretmiştir.⁸ Yine aynı konuyu İbn Zeris’in Fezâilü’l-Kur’ân kitabından Abdullah b. Abbas senediyle nakleder.⁹

el-Mizan Tefsiri’nin sahibi, Ed-Dürrül Mensur’dan İbn Zeris ve İbn Merdeveyh’den yine İbn Beyhakî, Abdullah b. Abbas’tan İnsan Suresi’nin Medine’de nazil olduğunu rivayet etmiştir. Ayrıca İbn Merdeveyh, Abdullah b. Abbas’tan ayetin¹⁰ Hz. Ali (a.s)

⁵ Şevahid-üt Tenzil C.2 S.409

⁶ Amuzeşi Ulum-u Kuran C.1 S.185, Mecme’ul Beyan C.10 S.405

⁷ Tefsir-i Kur’an-ı Kerim S.542

⁸ el-itkan fi Ulumi’l Kur’an C.1 S.49-50

⁹ A.G.E S.50-51

¹⁰ (Onlar, sevdikleri yiyeceklerden yedirirler)

Bazıları İnsan Suresi’nin tamamını Mekkî kabul ederken bazıları ise Medenî kabul eder. Bazıları «Rabbinin hükmüne sabret. Onlardan hiçbir günahkâra yahut nanköre itaat etme» ayeti dışından tüm surenin Medenî olduğunu söyler. Ancak bizim görüşümüz surenin tamamının Medenî olduğudur.

ve Hz. Peygamber'in (s.a.a) kızı Hz. Fatuma (s.a) hakkında nazil olduğunu rivayet etmiştir. Allame Tabatabai, "Ayetlerin siyakı dik-kate alındığında surenin tamamının Medenî olduğunu anlaşılr" diye ekler.¹¹

İnsan Suresi'ndeki ayetlerin siyakı özel-likle de «Onlar adaklarını yerine getiriler» ve «Sevdikleri yiyeceklerden yedirirler» ayetleri, vuku bulmuş gerçek bir olayı an-lattır. Hayır sahiplerinin eliyle rızıklananlar arasında bir esirin de olması bu ayetlerin Medine'de nazil olduğunun en açık kanıtı-dır. Çünkü Müslümanların Mekke'de esir sahibi olma gücü yoktu.¹²

Nüzul Sebebi Hakkındaki Rivayetler

Bu sureye ilişkin rivayetler farklı şekilde nakledilir. Şiî ve Ehlişünnet, bu ayetlerin Hz. Ali (a.s), Hz. Fatuma (s.a), Hz. Hasan (a.s) ve Hz. Hüseyin (a.s) hakkında nazil oldu-ğunu, kendi iftarlıklarını yetim, miskin ve esire ikram ettiklerinden Allah'ın yapılan iyiliği bu ayetlerle yâd etmek için bu su-reyi onlar hakkında nazil ettiğini ve bunun kendisinin surenin Medenî oluşunun delili olduğunu söyler.¹³

İnfakın Bir Gün İçinde Yapıldığı Yönündeki Rivayetler

İnfakın niteliği ve ne olduğu hakkında farklı rivayetler nakledilmiştir.

Birinci Nakil:

Rivayetlerden bazıları Hz. Ali (a.s) ve Hz. Fatuma'nın (a.s) kendi yemekleri olan

helvayı miskin, yetim ve esire verdiğinden söz ederken hadisenin peş peşe üç gün ya-şandığına değinmezler. Bu rivayetlerden bi-risi, Ali b. İbrahim Kummî'nin kendi baba-sından, babasının ise Abdullah b. Meymûn Kaddâh'dan Eba Abdullah'ın (a.s) şöyle bu-yurduğunu naklettiği rivayettir;

"Hz. Zehra'nın (s.a) evinde bir miktar arpa vardı. Onunla Aside (bir helva çeşidi) ha-zırlayarak iftar masasına koydu. O esnada bir miskin geldi ve şöyle dedi:

-Allah size rahmet etsin! Allah'ın size ver-diği rızıktan bize verin.

Ali (a.s) yerinden kalkarak yemeklerinin üçte birini ona verdi. Bir süre sonra ka-pıya bir yetim geldi ve şöyle dedi:

-Allah size rahmet etsin! Allah'ın size ver-diği rızıktan bize verin.

Ali (a.s) yerinden kalktı ve yemeklerinin üçte biri daha ona verdi. Kısa bir sonra ka-pıya bir esir geldi ve şöyle dedi:

-Allah size rahmet etsin! Allah'ın size ver-diği rızıktan bize verin.

Ali (a.s) iftarlıklarından geriye kalan mik-tarı esir verdi ve helvadan hiç tatmadılar. Bunun üzerine, Allah bu sureyi «...**çaba-larınız karşılığını bulmuştur**» ayetine ka-dar Müminlerin Emiri (a.s) hakkında nazil etti. Vebu fazilet, benzeri davranışta bulu-nan her mümin için caridir."¹⁴

Rivayetin İncelenmesi

Bir rivayetin doğru veya yanlış olup ol-madığının incelenmesindeki ilk adım, riva-yetin senedinin incelenmesidir. Mezkûr riva-yette, her üç ravinin de güvenilir oldukları

¹¹ El-Mizan C.2 S.363

¹² El-Mizan C.20 S.368-369

¹³ Et-Tibyan C.2 S.735, Ed-Dürrül Mensur C.15 S.154, Esbabı Nüzul S384

¹⁴ KummîTefsiri C.2 S.422-423

onaylanmıştır. Ali b. İbrahim, Necaşî tarafından onaylanmıştır.¹⁵ Şeyh Tusî, Ali b. İbrahim'i İmam Hâdî'nin (a.s) dostlarından kabul etmiştir.¹⁶ Yine Necaşî ve Şeyh Tusî, Ali b. İbrahim'in babası İbrahim b. Haşim'i, Yunus b. Abdurrahman'ın öğrencilerinden ve İmam Rıza'nın (a.s) dostlarından kabul etmiştir.¹⁷ Allame Hillî ise onun hakkında şöyle yazmıştır.

“Takipçilerimiz arasında onu kınayan ve tadilinden söz eden birisine rastlamadım. Bu nedenle rivayetleri çok, tercih edilen ve makbuldür.”¹⁸

Ali b. İbrahim'in güvenilir olduğunun bazı delilleri sunulmuştur:

1- Ali b. İbrahim'in oğlu kendi tefsir kitabının başlarında naklettiği şeylerin güvenilir kanallar yoluyla kendisine ulaştığını söylemiş ve babasından nakilde bulunmuştur.¹⁹

2- Seyyid İbn Tavus, Ali b. İbrahim'i rivayet naklettiği raviler arasında göstermiş ve “Bu hadisın tüm ravileri güvenilir-dir” demiştir.²⁰

3- Ali b. İbrahim, Kum halkı arasında hadisi kabullenemeyen insanlar olmasına rağmen Kufelilerin hadisini nakleden ilk isimdi. Eğer onun güvenilirliğinde bir şüphe olsaydı ondan rivayet nakletmez ve naklettiği rivayeti kabul etmezlerdi.²¹

4- İbrahim b. Hişam, *Kamil-uz Ziyarat*'ın senetleri arasında yer almış ve İbn Kavliyye,

İmam Muhammed Bakır'a (a.s) kadar dayanan senetlerin tamamının güvenilir olduğuna şehadet emiştir.²²

Senette Ali b. İbrahim'den sonraki isim, Şeyh Tusî'nin İmam Sadık'ın (a.s) dostlarından saydığı²³ Necaşî'nin ise güvenilir biri olarak tanımladığı²⁴ Abdullah b. Meymûn Kaddâh Mekki'dir. Dolayısıyla bu rivayetin senedindeki herkes güvenilirdir.

Rivayetin metni hakkında da birkaç konuya işaret etmekte fayda vardır:

1- İftarlığın hazırlanmasında kullanılan arpa Yahudi komşudan borç alınmamıştır.

2- Bu rivayet, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in (a.s) adağına ve orucuna işaret etmiyor.

3- Hz. Zehra (s.a), ekmek pişirmemiş bir çeşit helva hazırlamıştır. Bu nedenle Ehlibeyt'in en iyi yemekleri olan helvayı aynı gün içerisinde ancak üç farklı zamanda miskin, yetim ve esire verip kendilerinin ise sade ekmek yemiş olabilmeleri mümkündür. Zira rivayetin devamında “helvadan tatmadılar” cümlesi hiçbir şey yemedikleri anlamına gelmez.

4- Ayetin asıl nüzul sebebi Ehlibeyt'in infakıdır ancak bu fazilet benzeri davranışta bulunan her mümin için geçerlidir.

Furât el-Kûfî, Muhammed b. Ahmed b. Ali Hemedanî'den o da, Cafer b. Muhammed b. Alevi'den o da, Muhammed b. Muhammed b. Abdullah b. Abdullah'tan o da,

¹⁵ Rical-i Necaşî C.2 S.86-87

¹⁶ Rical-i Tusi S.389

¹⁷ Rical-i Necaşî C.1 S.89, El-Fihrist (Tusi) S.353

¹⁸ Hulasatu'l-Akval C.49

¹⁹ Mucemu'l Ricali Hadis C.1 S.317

²⁰ Felahus-sail S.284

²¹ Mucemu'l Ricali Hadis C.1 S.317-318, Hulasatu'l-Akval C.49

²² Kamil-uz Ziyaret S.37

²³ Rical-i Tusi S.231

²⁴ Rical-i Necaşî C.2 S.8

Kelbî'den o da, Ebi Salih'ten o da, Abdullah b. Abbas'tan şöyle nakleder:

“«Sevdikleri yemeği miskine, yetime ve esire yedirirler»²⁵ ayeti, ellerindeki üç ekmeği miskin, yetim ve esire ikram ederek aç uyuyan Hz Ali (a.s) ve Fatıma Hz. (s.a) hakkında nazil olmuştur.”²⁶

Rivayetin İncelenmesi ve Reddi

Senet açısından; Hemedanî ve Muhammed b. Muhammed meçhuldür. Muhammed b. Alevi ise Şeyh Tusî tarafından “az rivayet eden” olarak tanıtılmıştır ki el-Ukberî ondan rivayet nakleder.²⁷ Diğer raviler ise Ehlişünnet'tir.

Furât el-Kûfî, Ali b. Bâbeveyh'in şeyhlerindedir ve Şeyh Saduk ondan fazlaca rivayet nakletmiştir. Allame Mamakanî şöyle der:

“Şeyhin Vesailu's-Şia'daki ve Allame Meclisi'nin ise Bihar'ul Envar'daki rivayetlerinin zahiri ve Şeyh Saduk ile diğerlerinin yaklaşımı Furât el-Kûfî'ye itimat ettiklerinin delilidir. Allame Meclisi Bihar'ul Envar'da, “Her ne kadar âlimler onun hakkındaki övgü ve kınamalara itiraz etmese de onun hadisleri ile bizim elimize ulaşan muteber hadislerin uyuşması ve rivayetlerin naklindeki hassasiyeti onun güvenilir olduğu yönünde hüsnüzan doğurabilir.” demiştir.

Allame Mamakanî sözlerine şöyle devam eder;

“Onun önemli konumunun en basit belirtisi ona karşı duyulan yüksek hüsnüzandır. Zira: 1. Ali b. Babeveyh'in üstatlarındandır.

2. Şeyh Saduk, Şeyh Hürr'ü Amulî ve Allame Meclisi ondan rivayet nakletmiştir.”²⁸

Mezkûr rivayetten aşağıdaki sonuçlar çıkar:

1- Bu rivayette de Yahudi komşudan borç alma konusuna değinilmemiştir.

2- Üç farklı günde yapılan infaka işaret edilmemiştir.

3- Helva yerine 3 ekmek zikredilmiştir. Ancak Ali b. İbrahim'in naklettiği rivayetin senet açısından daha güçlü olmasından dolayı infakın helva olduğunu söyleyen rivayet tercih edilir.

4- Bu rivayet, Ali b. İbrahim'in naklettiği rivayetin aksine “Aç uyuduklarına” işaret ediyor. Ancak senedin zayıf olması nedeniyle aç uyudukları konusu ispat edilmez. İspat edilen tek şey, Ali b. İbrahim'in rivayetine göre infaktan hiçbir şey yemedikleridir ki o da helvadır.

5- Bu rivayet de Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in (a.s) adağına ve orucuna işaret etmiyor.

Üçüncü Nakil:

Semerkindî, bu ayetin Ali b. Ebu Talib (a.s) ve Hz. Fatıma (s.a) hakkında nazil olduğunu söyleyerek olayı şöyle nakleder:

“Ali b. Ebu Talib (a.s) ve Fatıma (s.a) oruç tutuyordu ve sadece o gün yetecek kadar yiyecekleri vardı. Aniden kapılarını bir sâil (dilenci) çaldı. Yiyeceklerinin bir miktarını ona verdiler. Sonra bir yetim geldi ve ona da biraz yiyecek verdiler. Daha sonra da bir esir geldi ve geri kalan yiyeceklerini

²⁵ İnsan Suresi - 8

²⁶ Furât el-Kûfî Tefsiri S.528-529

²⁷ Rical-i Tusî S.419

²⁸ Tenkihul-Mekal C.2 S.3

de ona verdiler. Allah da onları methederek bu ayeti inzal buyurdu.”

Semerkandî, bu ayetin Ensar'dan birisi hakkında nazil olduğunu söyleyen rivayeti zayıf kabul eder.²⁹

Rivayetin İncelenmesi ve Reddi

Bu rivayet mürsel bir şekilde nakledilmiştir. Fakat Ali b. İbrahim'in sahih rivayeti ve senedi ile herhangi bir çelişki yaratmadığı için kabul edilir.

Furât el-Kûfî, başka bir yerde Cafer b. Muhammed b. Fezaî kanalıyla İbn Abbas'tan şöyle rivayet eder:

«Sevdikleri yemeği miskine, yetime ve esire yedirirler» ayeti, Ali b. Ebu Talib (a.s), eşi Fatıma (s.a) ve hizmetçileri hakkında nazil olmuştur. Şöyle ki: Onlar, Hz. Peygamberi (s.a.a) ziyaret ettiklerinde Hz. Peygamber (s.a.a) onların her birine 3 kilo yiyecek verdi. Eve döndüklerinde bir sâil geldi ve yardım istedi. Ali (a.s) yiyeceğini ona verdi. Sonra komşularından bir yetim geldi ve Muhammed'in (s.a.a) kızı Fatıma (s.a) kendi yemeğini ona verdi. Bunun üzerine Ali (a.s) eşi Fatıma'ya şöyle dedi: Peygamber (s.a.a), Allah'ın şöyle buyurduğunu söylemişti:

“Andolsun izzet ve celalime ki, Allah'ın kendilerine cennette istediği yerde mesken verdikleri dışında hiç kimse bu dünyada yetim ağlamasına mani olmaz.”

Bir müddet sonra bir esir gelip yiyecek talep etti ve Ali (a.s) hizmetlileri Sevda'ya emretti, o da yemeğini esire verdi. Bunun üzerine «Sevdikleri yemeği miskine, yetime ve esire yedirirler. Biz, sizi sadece Allah'ın rızası için doyuruyoruz. Sizden

“Ali b. Ebu Talib (a.s) ve Fatıma (s.a) oruç tutuyordu ve sadece o gün yetecek kadar yiyecekleri vardı. Aniden kapılarını bir sâil (dilenci) çaldı. Yiyeceklerinin bir miktarını ona verdiler. Sonra bir yetim geldi ve ona da biraz yiyecek verdiler. Daha sonra da bir esir geldi ve geri kalan yiyeceklerini de ona verdiler. Allah da onları methederek bu ayeti inzal buyurdu.”

²⁹ Semerkandî Tefsiri C.3 S.526

ne bir karşılık istiyoruz ne de teşekkür»
ayeti nazil oldu.”³⁰

Rivayetin İncelenmesi ve Reddi

Necaî, Fezari'yi hadiste zayıf kabul etmiştir.³¹ Şeyh Tusi, onu güvenilir olarak vasıflandırmasına rağmen bazılarının onu zayıf kabul ettiğine de dikkat çekmiştir. Fezarî aynı zamanda Hz. Mehdi'nin (a.s) doğumuyla alakalı garip şeyler nakletmiştir.³²

Ayrıca, bu rivayet bir önceki rivayetin metninden farklıdır ve rivayete göre Peygamber (s.a.a) her birine 3 kilo yiyecek vermiştir.

İkincisi; bu rivayette Hz. Ali (a.s) kendi payını sâil'e Hz. Fatuma (s.a) ise komşularından bir yetime veriyor. Daha sonra bir esir geliyor ve Hz. Ali (a.s), hizmetlisine payını esire vermesini emrediyor. Hz. Ali'nin (a.s), hizmetlisine payını bağışlamasını emretmesi uzak bir ihtimaldir.

Dördüncü Nakil:

Vahidî, Atâ'dan o da İbn Abbas'tan nakleder ki;

“Hz. Ali (a.s) bir gece bir miktar arpa karşılığında bir hurmalığı sulamıştı. Sabah olunca arpayı alarak evine geldi. Getirdiği arpanın üçte birini öğütüp hazîra (un, süt ve yağla hazırlanan bir yemek) denilen bir yemek yaptılar. Yemek pişince bir yoksul geldi ve yemek istedi. Onlar da pişen yemeği olduğu gibi yoksula verdiler. Sonra arpanın ikinci üçte birini öğütüp yemek yaptılar. Yemek pişince bu sefer bir yetim gelip bir şeyler istedi ve onlarda yemeği yetime verdiler. Arpadan geriye kalan son

üçte biri öğütüp tekrar yemek yaptılar. Yemek piştiğinde müşriklerden bir esir geldi ve bir şeyler istedi. Son yemeklerini de ona verdiler ve o günü aç olarak geçirdiler.”³³

Vahidî'den aynı rivayeti nakleden Erbilî şöyle devam eder:

“Allah, onların iyi ve halis niyetlerini bildi ve onlar hakkında bir ayet inzal etti... Onların infakına karşılık cennet bahçeleri bahşetti ve «**Sevdikleri yemeği miskine, yetime ve esire yedirirler.**» diye buyurdu.”³⁴

Rivayetin İncelenmesi ve Reddi

Bu rivayette mürsel olmasına rağmen, Ali b. İbrahim'in sahih ve senetli olarak naklettiği rivayetle uyum gösteriyor.

Sonuç

İnfakın bir gün içinde olduğunu söyleyen rivayetler grubu ve Ali b. İbrahim'in senetli olarak naklettiği konu kabulümüzdür. Ancak Yahudi komşudan arpa ödünç almak, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in (a.s) adağı ve oruç tutması gibi konuların anlatıldığı mürsel veya zayıf ya da meçhul kanna nakledilen rivayetler kabulümüz değildir. Çünkü:

1- Hz. Ali (a.s) gibi bir şahsın bir Yahudi'den borç alması doğru olmamakla birlikte Medine'deki Yahudilerin varlığı sabit olmuş bir konu değildir.

2- O günlerde Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin (a.s) henüz 5-6 yaşındaydı ve bu yüzden adak, oruç ve sonrasında onları aç bırakmak caiz değildir.

³⁰ Furât el-Kûfi Tefsiri S.528

³¹ Rical-i Tusi C. 1 S.303

³² Rical-i Tusi S.418

³³ El-Vasit fi Tefsiri'l-Kur'ani'l-Mecid C.4 S.400-401

³⁴ Keşfü'l-Gumme C.1 S.168-169

3- Ehlibeyt, aç uyumamış yalnızca hazırladıkları özel helvadan tatmamıştır.

İnfakın Üç Gün Yapıldığı Yönündeki Rivayetler

Bazı rivayetlerde de infakın üç gün yapıldığı nakledilmiştir.

Birinci Nakil:

Şeyh Saduk, Muhammed b. İbrahim'den, o da İbn İshak'tan, o da Ebu Ahmed Abdülaziz b. Yahya Celûdî'den, o da Muhammed b. Zekeriya'dan, o da Şuayb b. Vâkıd'dan, o da Kasım b. Behrâm'dan, o da el-Leys'den, o da Mucahid'den, o da İbn Abbas'tan ve ayrıca Muhammed b. İbrahim b. İshak'tan, o da Ebu Ahmed Abdülaziz b. Yahya Celûdî'den, o da Hasan b. Mehran'dan, o da Müselleme b. Hâlid'den İmam Sadık'ın (a.s) babasından «Onlar adaklarını yerine getirirler» ayetinin tefsirinde şöyle buyurduğunu nakleder:

“Hz. Hasan ve Hüseyin (a.s) küçükken hastalanmışlardı. Allah Resulü (s.a.a) beraberinde iki kişi ile onları ziyaret etti. Onlardan birisi: “Ey Ebu'l Hasan! Eğer oğulların için adakta bulunursan Allah onların şifasını verir” dedi.

Bunun üzerine Hz. Ali (a.s) oğulları iyileşirlerse üç gün oruç tutacaklarına dair adakta bulundular. Hz. Fatıma (a.s), hizmetlisi Fizz'e, Hz. Hasan (a.s) ve Hz. Hüseyin'de (a.s): “Biz de oruç tutmaya adak adıyoruz” dediler.

Bir müddet sonra Hz. Hasan (a.s) ve Hz. Hüseyin (a.s) iyileştiler. Sabah olunca adaklarını yerine getirmeye niyet ettiler ancak evlerinde yiyecek olarak bir şeyleri yoktu. Bunun üzerine Ali (a.s), yün işiyle uğrayan Şem'un adındaki Yahudi komşusunun yanına giderek: “Bana biraz yün verebilirsen

Muhammed'in (s.a.a) kızı onu üç ölçek karşılığında senin için eğirir” dedi.

Şem'un bunu kabul ederek bir miktar yün ve üç ölçek arpa verdi. Hz. Ali (a.s), bunu Hz. Fatıma'ya (s.a) söyleyince o da kabul etti. Hz. Fatıma (s.a) yünün üçte birini eğirdikten sonra arpanın bir ölçeğini öğütüp 5 tane ekme pişirdi; herkes için bir ekme.

Hz. Ali (a.s), akşam namazını Peygamber'le (s.a.a) kıldıktan sonra evine döndü. İftar edecekleri zaman bir miskin kapılarında durdu ve şöyle seslendi: “Selam olsun size ey Muhammed'in (s.a.a) Ehlibeyti! Bana yediğiniz yemekten veriniz ki Allah da cennet yemeklerinden yedirsiz size” dedi.

Hz. Ali (a.s) elindeki lokmayı bıraktı ve sofrada ne varsa miskine verdi. O gece sudan başka bir şey tatmadan aç uyudular.

Ertesi gün Hz. Fatıma (s.a), yünün ikinci üçte birini eğirdikten sonra arpadan bir ölçek daha öğütüp 5 tane ekme pişirdi. Hz. Ali (a.s), akşam namazını Peygamber'le (s.a.a) kıldıktan sonra evine döndü. Hz. Ali (a.s) iftar etmek için ilk lokmayı eline alınca Müslüman bir yetim kapılarında durdu ve;

“Selam olsun size ey Muhammed'in (s.a.a) Ehlibeyti! Bana yediğiniz yemekten veriniz ki Allah da cennet yemeklerinden yedirsiz size” dedi.

Hz. Ali (a.s) elindeki lokmayı bıraktı ve sofrada ne varsa yetime verdi ve o akşamı da sudan başka hiçbir şey tatmadan aç geçirdiler.

Ertesi sabah olunca Hz. Fatıma (s.a), kalan son yünü eğirdikten sonra arpanın son ölçeğini de öğütüp 5 tane ekme pişirdi. Hz. Ali (a.s), akşam namazını Peygamber'le (s.a.a) kıldıktan sonra evine döndü. Hz. Ali (a.s) iftar etmek için ilk lokmayı eline alınca Müşrik bir esir kapılarında durdu ve şöyle seslendi: “Ey Muhammed'in (s.a.a)

Hanedanı! Bizi esir alıp sonra da yemek vermeyecek misiniz?!" dedi.

Hz. Ali (a.s) elindeki lokmayı bıraktı ve sofrada ne varsa esire verdi. O gece de hepsi aç uyudu. Sabah oruçlu değillerdi ama evlerinde de yiyecek bir şeyleri yoktu."

Şuayb, kendi hadisinde der ki:

"Ali (a.s), Hasan ve Hüseyin'i (a.s) Allah Resulü'nün (s.a.a) yanına götürdü. Allah Resulü (s.a.a), her ikisinin de açlığın şiddetinden civcivler gibi titrediklerini görünce: "Ey Ebu'l Hasan! Siz de gördüğüm bu hal beni o kadar çok üzüyor ki!" diye buyurdu.

Sonra hep birlikte Hz. Fatma'nın (s.a) yanına gittiler. Kızı Fatma'yı (s.a) mihrabında açlıktan karnı vücuduna yapışmış ve gözleri çukurlaşmış halde gören Allah Resulü (s.a.a) onu bağrına bastı ve buyurdu: "Sizi bu halde görmek bana çok ağır geliyor."

Bu esnada Cebrail geldi, "Ey Muhammed! Al Allah'ın ev halkın için hazırladığı şeyi" dedi.

Allah Resulü (s.a.a) ne olduğunu sorunca Cebrail insan suresini okumaya başladı;

«İnsan (henüz) anılır bir şey değilken (yaratılmamışken) üzerinden uzunca bir zaman geçti. ... Onlar, kendileri sevip istedikleri halde yoksula, yetime ve esire de yemek verirler...»

Hasan b. Mehran kendi hadisinde şöyle demiştir:

"Peygamber (s.a.a), Fatma'nın (s.a) evine gitti. Onların halini görünce hepsini etrafına toplayıp ağladı ve ardından: Siz, üç gündür bu haldesiniz ama ben bundan haberdar değildim.

Bu esnada Cebrail gelerek «Hel Eta...» suresini okudu. **«Şüphesiz ki iyiler, karışımı kâfur olan bir kadehten içerler. Bir kaynak ki, Allah'ın kulları ondan içerler ve onu yerden fışkırtarak akıttırlar.»**

Bu, Peygamber'in (s.a.a) evinden nebi-lerin ve müminlerin evini akan bir pınardır. Adaklarını yerine getirirlerden maksat; Hz. Ali (as.), Hz. Fatma (s.a), Hz. Hasan (a.s), Hz. Hüseyin (a.s) ve onların hizmetlileridir. Korksunlar o günden ki sonu hüsrana ve çirkin bir yüzdür. Ve doyursunlar yemeğe ihtiyacı olanları. Yani; yemeğe istekleri olduğu halde onu miskin, yetim ve esire bağışlayıp onlara yedirsınlar. **"Sizi hiçbir karşılık ve teşekkür beklemeden Allah için doyuruyoruz. Bu işin mükâfatını ondan bekliyoruz"** derler. Bu cümleyi onların yüzüne söylemediler, kalplerinden geçirdiler ama Allah bundan haberdardı. Onlar **"Biz, asık suratlı ve sert bir günden dolayı Rabbinizden korkuyoruz"** derler. Allah, onları o günün fenalığından korudu. Onlara mutlu bir kalp ve nurlu bir yüz bahşetti. Sabırlarına karşılık onları cennetle ödüllendirdi. Sırtlarını yaslamaları için cennette onlara tahtlar verdi. Ne yakıcı sıcak ne de dondurucu bir soğuk hissederek...³⁵

Rivayetin İncelenmesi ve Reddi

a) Hadisin Senedinin İncelenmesi:

Rivayetin senedinde Şeyh Saduk'un nakilde bulunduğu şu kişiler vardır;

1- Muhammed b. İbrahim b. İshak Talaganî: Molla Vahid, Şeyh Saduk'un ondan çok rivayet aktardığını, ona iktifa ettiğini ve hürmetle andığını söyler ki, Mamakanî, bunu onun makamının yüceliğine yorumlayarak "Şeyh Saduk'un üstatlarından olması muhtemeldir" der ve şöyle devam eder:

³⁵ Şeyh Saduk, el-Emâli s.333 ila 339, Bihar'ul Envar C.35 S.237 ila 241

“Peygamber (s.a.a), Fatıma’nın (s.a) evine gitti. Onların halini görünce hepsini etrafına toplayıp ağladı ve ardından: Siz, üç gündür bu haldesiniz ama ben bundan haberdar değildim.

Bu esnada Cebrail gelerek «Hel Eta...» suresini okudu. «Şüphesiz ki iyiler, karışımı kâfur olan bir kadehten içerler. Bir kaynak ki, Allah’ın kulları ondan içerler ve onu yerden fışkırtarak akıtırlar.»

“Şeyh Mufid de Şeyh Saduk kanalı ile Ahmed b. Muhammed b. Said’e der ki: O, Hüseyin b. Ruh’tan rivayet nakleder ve bu da İbrahim b. İshak’ın onun yanında makbul olduğunu gösterir.”

Meclisî-i Evvel de onu Şeyh Saduk’un üstatlarından birisi kabul eder.

Sonuç olarak; Mamakanî, kendisini güvenilir ve hadisini de sahih kabul etmiştir. Bu sözüne dayanak olarak da “İcazet Şeyhleri’nin güvenilir kabul ettiklerini nas ile ispata gerek yoktur” der. Lakin Necaşî ve Şeyh Tusî, İbrahim b. İshak’dan söz etmemişlerdir.³⁶

2- Abdülaziz b. Yahya Celûdî Basrî: Şeyh Tusi, Yahya Celûdî’yi doğrudan Hz. Ali’den

(a.s) rivayet nakletmeyen isimler arasında zikreder ve onu över.³⁷ Onu mezhep imamı ve fıkıh ilminde yazılı eseri olan birisi olarak bilir.³⁸ Necaşî ise onu, İmam Cevad’ın (a.s) dostlarından kabul eder.³⁹

3- Muhammed b. Zekeriya: Şeyh Tusî, Muhammed b. Zekeriya b. Cündeb Becfî Cerirî Kûfî’yi İmam Sadık’ın (a.s) dostlarından saymıştır.⁴⁰ Ancak güvenilir olduğuna dair her hangi bir şey zikredilmemiş, meçhuldür.

4- Şuayb b. Vâkîd: Rical kitapları ondan söz edilmemiştir. Ancak Şeyh Saduk’un Emali ve el-Fakih kitaplarının “Zikr-i Menah’in-Nebi” babının kanalında yer almıştır. Mamakanî, Vâkîd’in el-Fakih kitabının kanalında yer

³⁶ Tenkihul-Mekal C.3 S.55 (Kitabın İkinci Kismından)

³⁷ Rical-i Tusi S.435

³⁸ El-Fihrist (Tusi) S.191

³⁹ Rical-i Necaşî C.1 S.54

⁴⁰ Rical-i Tusi S.282

almasını Şeyh Saduk'un ona güvenmesi-
nin delili olarak yorumlar.⁴¹

5- Kasım b. Behrâm (Kadı Ebu Heme-
dan): Şeyh Tusî, onu İmam Sadık'ın (a.s)
dostlarından saymıştır.⁴² Meçhul olması dı-
şında zahiren İmamiye'dir.⁴³

6- el-Leys: Rical kitaplarında Leys is-
minde 5 kişi zikredilmektedir. Eğer maksat,
Leys b. Bahteri el-Muradî ise her ne kadar
inancı iyi olmasa da hadisleri makbuldür.
Çünkü İmam Sadık (a.s) onu cennetlik ola-
rak tanımlamıştır. Gazairî-i Razi ise "Onun
inancının yerilmesi, hadislerinin de yerilme-
sine sebep olmaz" der.⁴⁴

Burada hangi Leys'in kastedildiği belli
olmadığından meçhul kabul edilir.

7- Mucahid: Ehlisünnet ricallerindendir
ve Şîh rical kitapları ondan bahsetmemişlerdir.

8- İbn Abbas: Şeyh Tusî, onu Hz.
Peygamber'in (s.a.a) ravilerinden ve Hz.
Ali'nin (a.s) dostlarından biri saymıştır.⁴⁵

9- Hasan b. Mehran: Şîh kitaplarında
ondan hiç bahsedilmemektedir. Ehlisün-
net âlimleri arasında yalnızca İbn Ebu
Hâtim el-Cerh ve't-ta'dîl kitabında ondan
söz etmiş ve Hz. Peygamberin (s.a.a) sa-
habesi Firkad'dan rivayet etmiştir. İbn Ebu
Hâtim'inbu rivayetini Firkad'dan Muham-
med bin Selâm nakletmiştir ki, o da rivayeti

babasından duyduğunu belirtmiştir. Her ha-
lükarda o da meçhuldür.⁴⁶

10- Müselleme b.Hâlid: Şeyh Tusî, Mü-
selleme b.Hâlid'i değil Müslim b. Hâlid ez-
Zencî'yi İmam Sadık'ın (a.s) dostlarından
saymıştır.⁴⁷ Diğer Şîh rical kitapları ondan
söz etmemiştir. Ehlisünnet âlimleri arasında
da İbn Ebu Hâtim onu meçhul kabul etmiş-
tir ki, hadiste Ebu İmame b. Sehl'den fay-
dalanmıştır ve İbn Gasil de ondan rivayet
nakletmiştir.⁴⁸

Sonuç: Rivayetin her iki kanalında yer
alan isimlerin çoğu meçhul, zayıf ya da mu-
halif inançtan olduğundan rivayetin senedi
doğru kabul edilmez.

b) Hadisin İçeriğinin İncelenmesi:

Bu hadisin metninde iztırab* veya lisan-ı
hâl ya da masalımsı durumlar vardır. Bu-
rada onlardan bazılarını hatırlatma gereği
duyuyoruz:

1- Rivayetin naklindeki iztırab; riva-
yetlerin ilkinde ziyarete gidenlerden birisi
adak önerisinde bulunurken diğer rivayette
Hz. Peygamber (s.a.a) kendisi bu öneride
bulunuyor.

2- "Komşu" tabiri büyük bir ihtimalle
sahih değil. Çünkü Medine'de Müslüman-
lar yaşıyorlardı. Yahudiler ise Hayber'de ve
Medine'nin dışında başka yerlerde yaşıyordu.

⁴¹ Tenkihul-Mekal C.2 S.88

⁴² Rical-i Tusi S.271

⁴³ Tenkihul-Mekal C.2 S.18

⁴⁴ Hülasat'ül-Akval S.234-235

⁴⁵ Rical-i Tusi S.271

⁴⁶ El-Cerh ve't-ta'dîl C.3 S.42

⁴⁷ Rical-i Tusi S.303

⁴⁸ El-Cerh ve't-ta'dîl C.8 S.304

* Hadis ilminde iztırab, muhalefetten doğan bir zayıflık sebebidir. Başka bir ifadeyle; bir ravi bir sefer riva-
yet ettiği hadisi ikinci sefere değişik tarzda rivayet eder. İztırab, hata ya da yanlış eseri olarak değişik ri-
vayetlere delâlet eder. Bu ise ravi veya ravilerin kayıt noksanlığını gösterdiğinden hadisin zayıf sayılma-
sına ve reddine yol açar. (Mütercim)

Dolayısıyla, Hz. Ali'nin (a.s) bir Yahudi komşusu yoktu.

3- (Rivayetin Arapça metinde yer alan) Hz. Ali (a.s) ve Fatıma'nın (s.a) dilencinin kapı ardında beklediği sırada müşare etmesi mantıklı bir konu gibi görünmemektedir. Dolayısıyla bu ibareyi lisan-ı hâl olarak eklemiş olabilir. "Açlığın şiddetinden civcivler gibi titiyorlardı" veya "Açlıktan karnı vücuduna yapışmıştı" gibi tabirler çoğunlukla insani duyguları harekete geçirmek içindir. Buna ek olarak, üç günlük kaçlık insanı halsizleştirir ancak karnının sırtına yapışmasına sebep olmaz.

4- O günlerde henüz 4-5 yaşlarında olan Hz. Hasan ve (a.s) Hz. Hüseyin'in (a.s) adakta bulunması ve oruç tutması makul değil.⁴⁹ Bu olay Hz. Peygamber'in (s.a.a) vefatından yıllar önce vuku bulmuş Hz. Peygamber (s.a.a) ise hicretin onuncu yılında vefat etmiştir.⁵⁰ Dolayısıyla infak zamanında Hz. Hasan (a.s) ve Hz. Hüseyin (a.s) 4 veya 5 yaşından fazla olamazlar ve bu yaşlarındaki bir çocuğun adak ve orucu makul kabul edilemez.

5- Hz. Ali'nin (a.s) gibi yüce şahsiyete sahip birisinin borç için Yahudi'ye gitmesi doğru gibi gözüküyor.

İkinci Nakil:

Mezkûr rivayetin benzerini İbn Şehraşub; Ebu Salih, Mucahid, Zehak, Hasan, Atâ, Katâde, Leys, İbn Abbas, İbn Mesud, İbn Cübeyr, Amr b. Şuayb, Hasan b. Mehran, Nakkaş, Kuşeyrî, Sa'lebî ve Vahidî tefsirlerinden ve yine Hatib-î Mekkî "el-Erbain", Ebu Bekr Şirâzî "Nüzul'ul-Kur'an-fi-Emir'il

Müminin", Uşnuî "İtikadi Ehlişünnet" ve Ebu Bekr Muhammed b. Ahmed b. Fazl Nahvî "el-Erus fi'l Zühhd" kitaplarından naklederek şöyle devam etmiştir:

"Esbağ b.Nebate Ehlibeyt 'ten, diğerleri ise İmam Bakır'dan (a.s) «Hel eta alâl insan» ayeti hakkında Şeyh Saduk'un *Emali* kitabında naklettiği rivayetin benzeri bir nakilde bulunmuştur. Bu rivayette de Hz. Ali (a.s), Hz. Fatıma (s.a), Fizze, Hz. Hasan (a.s) ve Hz. Hüseyin'in (a.s) adakta bulunduğu, Hz. Ali'nin (a.s) Yahudi Şem'un'dan borç aldığı ve infakın üç farklı günde yapıldığı kaydedilmiştir.

İbn Şehraşub'un naklettiği rivayetin devamında şu ibareler yer alır:

"Hz. Peygamber (s.a.a) onların aç olduklarını gördü. Cebrail, etrafı yakut ve değerli taşlarla süslü altın bir tepsiyle geldi. İçerisinde misk ve kâfur kokusu veren yiyecekler ve içecekler vardı. Ehlibeyt onlardan yedi ama yiyeceklerde eksilme olmadı. Hz. Hüseyin (a.s), bir lokma ile evden çıktı. Yolda Hz. Hüseyin'i (a.s) gören bir Yahudi kadın: "Ey Aç Hanedan! Bu yemekler nereden? Ondan bana da ver." dedi.

Hz. Hüseyin (a.s), elindeki lokmayı kadına vermek için uzatınca Cebrail gelip lokmayı elinden aldı ve tepsiyi gökyüzüne götürdü. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: "Eğer Hüseyin (a.s) o lokmayı komşuya vermek istemeseydi, o tepsi Ehlibeyt'immin yanında kalacaktı. Kıyamet gününe kadar ondan yemek yemeye devam edeceklerdi ve ondan hiçbir şey eksilmeyecekti."

O esnada «Onlar adaklarını yerine getirir» ayeti nazil oldu. İnfak 25 Zilhicce akşamı

⁴⁹ El-Kâfi C.1S.533 ve 536, Tarihu Medineti Dimaşk C.13 S.167 C.14 S.115

⁵⁰ El-Kâfi C.1 S.510

vuku buldu ve ⁵¹«هلأتي» ayeti ise 25 Zil-hicce günü nazil oldu. ⁵²

Rivayetin İncelenmesi ve Reddi

a) Hadisin Senedinin İncelenmesi:

İlk bölümdeki ravilerin tamamı Ehlişünnet'tir ve hadisin senedi eksik olmakla birlikte mürsel şekilde nakledilmiştir. İkinci bölümü ise Esbağ b. Nebate Ehlibeyt'ten diğerleri ise İmam Bakır'dan (a.s) nakletmiştir ki yine mürsel'dir.

Şeyh Tusî, Esbağ b.Nebate'yi Hz. Ali (a.s) ve Hz. Hasan'ın (a.s) ravilerinden saymıştır. ⁵³ Ayrıca onu, Hz. Ali'nin (a.s) seçkin yarenleri arasında zikretmiş, hürmetle anmış ve Hz. Ali'nin (a.s) Muhammed Hânîfiye'ye ettiği vasiyet ile Mâlik Eşter'e yazdığı ahitnameyi ondan nakletmiştir. ⁵⁴ Mamakanî de ondan söz etmiştir. Ancak bunlara rağmen mürsel olması sebebiyle hadis zayıftır.

b) Hadisin İçeriğinin İncelenmesi:

Bir önceki rivayete yapılan eleştiriler, bu rivayetin ilk bölümü için de geçerlidir. Rivayetin ikinci bölümü hakkında ise söylemek gerekir ki;

1- Nübüvvet Hanedanı'nın yaptığı infaka karşılık semavi bir yemeğin verilmiş olması genel olarak kabul edilebilir bir mevzu olabilir. Lakin "Yakut ve değerli taşlarla süslenmiş bir tepsi" büyük ihtimalle hikâyeci ravilerin eklemesidir.

2- Hz. Hüseyin'in (a.s), elindeki lokmayı Yahudi kadına vermek için uzatınca

yemek tepsisinin gökyüzüne götürülmesi makul gözüküyor.

3- İztırab, bu rivayette de açıkça görülmektedir. Şöyle ki; önceki rivayetlerde Hz. Peygamber (s.a.a) Ehlibeyt'in aç olduğunu gördüğünde Cebrail, "Hel Eta" suresi ile gelirken bu rivayette yiyeceklerle dolu bir tepsiyle geliyor.

Üçüncü Nakil:

Kutb-i Ravendî, bu olayı Şeyh Saduk'un Emali kitabından aynı şekilde naklettikten sonra şöyle der:

"Hz. Peygamber (s.a.a), Ehlibeyt'in durumundan haberdar olunca Hz. Ali (a.s) ile birlikte Mikdad'ın hurma bahçesine gitti. Ağaçlarda hurma olmamasına rağmen Hz. Peygamber (s.a.a) Hz. Ali'ye (a.s) buyurdu: Bu sepeti al ve şu hurma ağacına git. Allah Resulü (s.a.a), "Allah hakkı için bize meyvelerinden yedirmeni istiyor!" de.

Hz. Ali (a.s), denileni yaptı ve topladığı hurmaları Hz. Peygamber'e (s.a.a) getirdi. Hep birlikte hurmalardan yediler. Hatta hurmalardan Mikdad'a ve ailesine de yedirdiler. Daha sonra o hurmalardan Hz. Fatıma (s.a), Hz. Hasan (a.s) ve Hz. Hüseyin'e (a.s) götürdüler. Eve vardıkları zaman Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: "Sabret ey Fatıma; zira Allah katında olan nimete, sabır haricinde hiçbir şeyle ulaşamazsın."

O esnada Cebrail "Hel Eta" suresiyle geldi."⁵⁵

Rivayetin İncelenmesi ve Reddi

⁵¹ İnsan Suresi

⁵² Menakib-u Âl-i Ebu Talib C.3 S.424-426

⁵³ Rical-i Tusî S.57 ve 93

⁵⁴ El-Fihrist S.85-86

⁵⁵ El-Heraic C.2 S.539-540, Bihar'ul Envar C.35 S.243-244

a) Hadisin Senedinin İncelenmesi: Rivayet, mürsel ve senetsiz olarak nakledilmiştir.

b) Hadisin İçeriğinin İncelenmesi: Bu rivayette de ıztırab söz konusudur. Şöyle ki; bir önceki rivayette semavi yiyecekler söz konusu iken bu rivayette Mikdad'ın hurma bahçesinden toplanan hurmalardan söz ediliyor.

Dördüncü Nakil:

Erbilî, Menakıb-i Harezmi'den aşağıdaki rivayeti nakletmiştir ki Sa'lebî ve diğer Kur'an müfessirleri bu rivayeti "... adaklarını yerine getirirler" ayetinin tefsirinde zikretmiştir.

"Hz. Hasan (a.s) ve Hz. Hüseyin (a.s) hastalanmışlardı. Hz. Peygamber (a.s), Ömer b. Hattab ve Ebu Bekr b. Kuhafe ile birlikte ziyaretlerine giderek: "Ey Ebu'l Hasan! Ne güzeldir iki oğlun için adakta bulunman." dediler.

Bunun üzerine Hz. Ali (a.s), Hz. Fatıma (s.a) ve Fızze, çocukların iyileşmesi halinde üç gün oruç tutma adasında bulundular. Hz. Hasan (a.s) ve Hz. Hüseyin (a.s) iyileştiler lakin Ehlibeyt'in iftar için yiyecekleri yoktu. Müminlerin Emiri (a.s), Hayberli Yahudi Şem'un yanına giderek üç ölçek arpa borç aldı."

Mâzenî, İbn Mehran'dan naklettiği rivayette der ki;

"Hz. Ali (a.s) Şem'un b. Hana adındaki yün işiyle uğraşan komşularının yanına giderek: "Bana, bir miktarı kadar yün verebilir misin Muhammed'in (s.a.a) kızı onu üç ölçek karşılığında senin için eğirsin?" dedi.

Şem'un bunu kabul ederek bir miktar yün ve arpa verdi. Hz. Ali (a.s), bunu Hz. Fatıma'ya (s.a) söyleyince o da kabul etti. (Rivayetin devamı Şeyh Tuşî'nin Emali kitabında naklettiği rivayet ile aynıdır.)

İbn. Mehran sözlerine şöyle devam eder:

"Hz. Peygamber (s.a.a), Hz. Fatıma'nın (s.a) evine gitti. Onların halini görünce ağlayama başladı ve; "Siz, üç gündür bu haldesiniz ama ben sizin bu halinizden habersizim?!" dedi.

Bu esnada Cebrail inerek "**Şüphesiz ki iyiler, karışımı kâfur olan bir kadehten içerler**" ayetini okudu."

Hatîb, bu konuda naklettiği başka bir rivayette "**Onlar, sevdikleri yemeği miskin, yetime ve esire yedirirler.**" ayetinin indiğini, mezkûr surenin icmâ-ı ümmetle bu hadise sonrasında nazil olduğu ve hiç kimse bu itirazda bulunmadığını söyler.⁵⁶

Rivayetin İncelenmesi ve Reddi

Sened Yönünden: Rivayet, mürsel şekilde nakledilmiştir.

Rivayetin İçeriğinin Reddi:

1- Bu rivayetin metninde de ıztırab söz konusudur. Şöyle ki; adak önerisi, daha önceki rivayetlerin bazılarında Hz. Peygamber'e (s.a.a) ve bazılarında ise Ömer b. Hattab'a atfedilirken mezkûr rivayette Hz. Peygamber (s.a.a), Ebu Bekr b. Kuhafe ve Ömer b. Hattab'a nispet veriliyor.

2- Rivayette, Hz. Hasan (a.s) ile Hz. Hüseyin'in (a.s) adak ve orucu söz konusu edilmemiştir.

⁵⁶ Keşfü'l-Gumme C.1 S.307-310, el-Menakıb S.269-277

3- Rivayette Hz. Ali'nin (a.s), Yahudi Şem'un'dan borç istediğinden söz edilmiştir ki, bu konunun reddi daha önce yapılmıştı.

Zemahşerî ve Tabersî bu rivayetin benzeri bir rivayet nakletmişlerdir ki, o rivayette de Hz. Ali (a.s), Hz. Fatıma (s.a) ve Fızze'nin adağı, Hz. Ali'nin (a.s) Yahudi Şem'un'dan borç alması ve infakın üç günde yapıldığı konularına işaret edilmektedir⁵⁷ ancak bu rivayette mürseldir.

Beşinci Nakil:

İbn Tâvûs da bu konuda der ki;

“Zilhicce ayının 25'i akşamı Hz. Ali (a.s) ve Hz. Fatıma'nın (s.a) miskin, yetim ve esire infakta bulunduğu hadiseyi aktardığımız rivayetler arasında ceddim Ebu Cafer Tusî'nin *el-Misbah* kitabından rivayetler vardır; her ne kadar bu rivayetleri farklı kanallardan nakletsek de.”

Şeyh Tusî der ki;

“Zilhicce ayının 25'i akşamı Müminlerin Emiri (a.s) ve Hz. Fatıma (s.a) sadaka verdiler. Aynı ayın 25'i günü “Hel Eta” suresi o iki yüce insan, Hz. Hasan (a.s) ve Hz. Hüseyin (a.s) hakkında nazil oldu.⁵⁸

Şeyh Tusî, hadisenin beyanı hakkında şöyle der;

“Hz. Hasan (a.s) ve Hz. Hüseyin (a.s) hastalanınca Hz. Peygamber (s.a.a) Ebu Bekr b. Kuhafe, Ömer b. Hattab ve birkaç kişi ile onları ziyaret etti. Hz. Peygamber (s.a.a), Hz. Hasan (a.s) ve Hz. Hüseyin'in iyileşmeleri için adak önerisinde bulundu. Bunun üzerine Hz. Ali (a.s) dedi ki: Eğer

evlatlarım iyileşirse Allah'a şükür için üç gün oruç tutacağım.

Hz. Fatıma (s.a) ve Fızze de aynı adakta bulundular. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin (a.s) iyileştiler lakin Ehlibeyt'in iftar için hiç yiyecekleri yoktu. Hz. Ali (a.s), Hayberli Yahudi Şem'un yanına giderek üç ölçek arpa borç aldı.

Seyyid İbn Tâvûs şöyle der:

“Bendeki bazı senetlerde Hz. Ali (a.s) ile Hz. Fatıma'nın (s.a) miskin, yetim ve esire yaptığı infakın üç farlı günde gerçekleştiğini kaydedilmiştir. Bu nedenle infakın gerçekleştiği üç akşamdan ilkinin 25 Zilhicce olması muhtemeldir.”

Bu konudaki rivayetlerden birisinde şöyle geçer;

“Ali (a.s), Şem'un isimli Yahudi komşusuna giderek: Bana, miktar yün verebilir misin Muhammed'in (s.a.a) kızı onu üç ölçek karşılığında senin için eğirsin?”

Şem'un bunu teklifi kabul etti (bir önceki rivayette olduğu gibi). Hz. Fatıma (s.a) beş adet ekmek pişirdi. Hz. Ali (a.s) namazı Peygamber'le (s.a.a) birlikte kıldı... İftar vakti bir dilenci gelip yemek talebinde bulundu. Bunun üzerine Hz. Ali (a.s) ekmeği dilenciye vermelerini emretti ve herkes bu emre itaat etti. Kendileri suyla iftar edip o geceyi hiçbir şey yemeden sabahladılar.

Ertesi gün Hz. Fatıma (s.a) arpadan bir ölçek daha öğüterek ekmek pişirdi... Bu sefer bir yetim kapılarını çalarak: “Selam olsun size Ey Muhammed'in Ehlibeyt'i! Ben babası Akabe gününde şehit olan muhacirlerden birinin oğluyum. Bana yiyecek

⁵⁷ El-Keşşâf C.6 2278-279, Mecma'ul Beyan C.1 S.612

⁵⁸ Misbah'ul-Mutehecced S.767

verin ki, Allah da size cennet sofralarının da yedirsın.” dedi.

Hız. Ali (a.s)yemeği dilenciye vermele-
rini emretti ve kendileri suyla iftar edip o
geceyi hiçbir şey yemeden sabahladılar.

Üçüncüğün Hız. Fatma (s.a) kalan son
arpanı öğüterek ekmek pişirdi. Akşam
olunca bu sefer kapılarını bir esir çala-
rak yemek talep etti. Hız. Ali (a.s)ekmeği
dilenciye vermelerini emretti, herkes bu
emre itaat etti ve kendileri suyla iftar edip
o geceyi hiçbir şey yemeden sabahladılar.

Dördüncü gün Hız. Ali (a.s), Hız. Hasan
(a.s) ve Hız. Hüseyin'in (a.s) ellerinden
tutup Hız. Peygamber'in (s.a.a) huzuruna
götürdü. Hız. Peygamber (s.a.a), onları aç-
lıktan titrer halde görünce şöyle buyurdu:
“Ey Ebu'l Hasan! Sizi bu halde görmek
bana çok ağır geliyor.”

Daha sonra onlarla beraber Fatma'nın
(a.s) evine geldiler. Hız. Peygamber (s.a),
kızı Fatma'yı (s.a) mihrabında açlıktan
karnı vücuduna yapışmış ve gözleri çu-
kurlaşmış bir halde gördü. Bu manzara,
Hız Peygamber'i çok üzdü.

Bu sırada Cebrail (a.s) nazil oldu ve İn-
san Suresi'ni son ayetine kadar okudu.”

Seyyid İbn Tâvûs devamında der ki:

“Muhammed b. Gazalî, Sa'lebî'nin sözle-
rine ek olarak; “Hız. Peygamber'in (s.a.a)
Ehlibeyt'ine gökyüzünden bir sofrı geldi
ve ondan üç gün boyunca yediler.” dedik-
ten sonra aynı mevzuu, Muvaffak b. Ah-
med Harezmî Mekki'nin de el-Menakıb
kitabında getirdiğini söyler.”⁵⁹

Ehlibeyt'e gökyüzünden sofrı indiğini
Zemahşerî de nakleder lakin sofranın in-
zal zamanını bizim zikrettiğimiz zamanda
zikretmez.⁶⁰

İbn Tâvûs ayrıca İnsan Suresi'nin bu
ayetlerinin inzalını Ali b. Ahmed b. Vahidî
Nişaburî'nin Esbab-ı Nüzul'ün de getirdi-
đini⁶¹ ve diğerlerinin de bu konuyu belirt-
tiđini nakleder.⁶²

Rivayetin İncelenmesi ve Reddi

a) Senedin Reddi: Her ne kadar İbn
Tâvûs rivayeti pek çok kanaldan aktardı-
đını söylemiş olsa da ancak her hangi bir
senet belirtmediđi için mürsel'dir.

b) Rivayetin İçeriğinin Reddi: Mezkûr
rivayet, Şeyh Saduk'un rivayetine çok ben-
zemektedir ki, eleştirilerimize kendi yerinde
değinmiştik. Şimdi ise birkaç farklı mevzuu
eleştireceğiz:

1- Rivayette Zilhicce ayının 25'inci ak-
şamı Hız. Ali (a.s) ve Fatma'nın (s.a) infakta
bulunduğunu, aynı ayın 25'inci gününde
“Hel Eta” Suresi'nin o iki yüce insan ve
Hız. Hasan (a.s) ile Hız. Hüseyin hakkında
nazil olduğunun zikredilmesi, infakın tek
akşamda yapıldığına işaret ediyor. Gerçi
İbn Tâvûs bazı senetlerinde infakın üç farlı
günde gerçekteđiđini ve bu üç akşamdan il-
kinin 25 Zilhicce olmasının muhtemel ol-
duđunu söylese de ancak surenin, üçüncü
akşamki infakın sona ermesinden önce in-
zal olması mantıklı görünmüyor!

2- Rivayette önceki bazı rivayetlerin ak-
sine Hız. Peygamber'in (s.a.a) adak önerisi

⁵⁹ El-Menakıb C.1 S.358 (Harezmî)

⁶⁰ El-Keşşâf C.1 S.358

⁶¹ Esbab-ı Nüzul S.331

⁶² El-Menakıb S. 272 (İbn Meğazili), Şevahid'ut-Tenzil C.1 S.303, Kifayet'ut-Talib S.201, Yenabi'ul-Mevedde S.93, Bihar'ul Envar C.3 S.248 - 255, el-İkbal C.2 S.374-377

“Bu süre zarfında açlığa tahammül edilmesi uzak bir ihtimal değildir. Zira insan, Allah’a ya da başka bir şeye olan aşkından dolayı bedenini aşkla öylesine meşgul eder ki açlık hissi duymaz. Tıpkı halsiz bir insanın bir süre hiçbir şey yemeden yaşayabilmesi ve bedeninin bu durumdan çok fazla etkilenmemesi gibi. Ayrıca tabiat olaylarının bazı sâlikler için durdurulması konusu yeni bir şey değildir ve bu, Hz. Peygamber’in(s.a.a) sözünü ettiği olaydır.”

söz konusudur ve bu nedenle rivayette iztirab vardır.

3- Hz. Hasan (a.s) ve Hz. Hüseyin’in (a.s) adağından söz edilmemiştir.

4- Rivayette Hz. Ali’nin (a.s) Hayberli Yahudi Şem’un’dan borç aldığı belirtiliyor; ancak diğer rivayetlerde arpanın yün eğirme karşılığından alındığı zikrediliyor.

5- Hz. Fatıma’nın (s.a) beş ekmek pişirdiği söyleniyor. Hal böyleyken mantıklı olan Hz. Ali’nin (a.s) fakire bir ya da birkaç ekmeği vermesidir (Nafakası vacip olan) çocukları ve eşini aç bırakması değil.

6- Rivayette Hz. Ali’nin (a.s) yemeği her üç zamanda da ihtiyaç sahibine verilmesini emrettiği belirtiliyor. Oysa Hz. Ali (a.s), sadece kendi yemeği üzerinde tasarruf hakkına sahiptir 4 veya 5 yaşındaki çocuklarının değil.

7- Aile reisinin görevi ilk önce kendi ailesinin ihtiyaçlarını karşılamasıdır onlara su dışındaki başka hiçbir şey yedirmemesi değil.

Altıncı Nakil:

Yine Furât b. İbrahim Kûfî; Muhammed b. İbrahim Zekerîya Gâtfanî’den o da, Ebu’l Hasan Hîşam b. Ahmed b. Muaviye’den o da, Muhammed b. Bahr’dan o da, Ruh b. Abdullah’tan o da, İmam Cafer’den (a.s) o da, babasından ve dedesinden şöyle nakleder:

“Hz. Hasan (a.s) ve Hz. Hüseyin (a.s) hastalanmıştı...(Önceki nakilde olduğu gibi Hz. Ali, Hz. Fatıma ve Fızze adakta bulunuyor ama bu sefer adak önerisini Ömer b. Hattab yapıyor.)

Hz. Ali (a.s), Hz. Fatıma’nın eğirmesi için Yahudi Şem’un’un yanına giderek arpa ve yün aldı...(Rivayetin geri kalan kısmı Şeyh Saduk’un el-Emali’deki nakli gibidir;

infak üç gün içerisinde ve Hz. Ali (a.s) ile Hz. Fatıma'nın (s.a) müşare ettiği zamanda gerçekleşir.)

Rivayet şöyle devam eder:

"Hz. Ali (a.s) evden dışarı çıktı ve yolda birisiyle karşılaştı. O adamdan bir dinar borç aldı. Yolda parayı Mikdad'a verdi çünkü onun bu parayadaha çok ihtiyacı olduğunu biliyordu. Sonra eve aç döndü. Hz. Peygamber (s.a.a) onların bu halini görünce dua etti ve cennetten onlar için yemek inzal oldu."⁶³

Rivayetin İncelenmesi ve Reddi

a)Senedin Reddi: Senetteki isimlerden Gatfanî, Ebu'l Hasan Hişam b. Ahmed ve Ruh b. Abdullah meçhuldür. Muhammed b. Bahr ise hem gulus ehlidir hem de tefviz inancına kâildir.⁶⁴

b)Rivayetin İçeriğinin Reddi: Rivayete göre cennet yiyeceği Hz. Ali'nin (a.s) Mikdad'a yaptığı infaktan sonra inzal oluyor ki bu durum önceki rivayetlerle uyuşmuyor. Bu nedenle buradaki söz konusu infak, bu rivayet ile karıştırılmış başka bir hadise olabilir.

Bikâf de İnsan Suresi'nin ilk ayetlerinin üç gün miskin, yetim ve esiri kendilerine tercih eden Hz. Ali (a.s), Hz. Fatıma (s.a), Hz. Hasan (a.s) ve Hz. Hüseyin (a.s) hakkında nazil olduğunu, dördüncü gün onların bu halinin gören Hz. Peygamber'in (s.a.a) üzüldüğü ve Cebrail'in onları müjdelemek için bu sureyi getirdiğini söyler.

Bikâf bu ihtimali tenkit etmek için şöyle devam eder;

"Bu süre zarfında açlığa tahammül edilmesi uzak bir ihtimal değildir. Zira insan, Allah'a ya da başka bir şeye olan aşkından dolayı bedenini aşkla öylesine meşgul eder ki açlık hissi duymaz. Tıpkı hal-siz bir insanın bir süre hiçbir şey yemeden yaşayabilmesi ve bedeninin bu durumdan çok fazla etkilenmemesi gibi. Ayrıca tabiat olaylarının bazı sâlikler için durdurulması konusu yeni bir şey değildir ve bu, Hz. Peygamber'in(s.a.a) sözünü ettiği olaydır."

Diğerleri de İnsan Suresi'ndeki ayetlerin, Hz. Hasan (a.s) ve Hz. Hüseyin'in (a.s) iyileşmeleri için adakta bulunan ve üç akşam yemeklerini miskin, yetim ve esire vererek kendileri yalnızca su ile iftar eden Hz. Ali (a.s) ve Fatıma (s.a) hakkında nazil olduğunu söyler.⁶⁵

Rivayetin İncelenmesi ve Reddi

Bikâf, İcî ve diğerleri tarafından zikredilen rivayetler de senetsizdir ve metnin içeriği daha önce reddedilmişti.

Tabersî, Cevamiu'l-Cami kitabında her iki rivayeti de (Ali b. İbrahim ve Şeyh Saduk'un rivayetleri) nakletmiştir.⁶⁶

Yedinci Nakil:

Fahri Râzî şöyle der:

Ebu Bekr Esam İbn Ali Cubai, Ebu'l Kasım Kâ'bi, Ebu Müslim İsfahanî ve Kadı Abdulcabbar b. Ahmed gibi Mutezile'nin önde gelen isimleri, tefsir kitaplarında bu ayetlerin Hz. Ali (a.s) hakkında nazil olduğunu zikretmemişlerdir. Ancak, ashabımızdan biri olan Vahidî,"Et-Tefsiru'l-Basit"

⁶³ Furât el-Kûfî Tefsiri S.519-526

⁶⁴ Rical-i Tusî S.447, El-Fihrist S.208

⁶⁵ Camiu'l-Beyan Fi Tefsiri'l-Kur'an C.4 S. 419-420, TTefsiru'l-Vâzih C.3 S.796

⁶⁶ Cevamiu'l-Cami C.4 S.409

kitabında Hz. Ali (a.s) hakkında nazil olduğunu söylemiştir ve Zemahşerî'nin olayı İbn Abbas'tan nakletmiştir.

Fahri Râzî sözlerine şöyle devam eder:

“Diğerleri; Ebrar kelimesinin çoğul olduğunu, şükreden ve iyilikte bulunan herkesi kapsadığını bu nedenle tek bir kişiye atfedilemeyeceğini söyler. Her ne kadar Ali (a.s) ayetin işaret ettiği infakta bulunan topluluğun içerisinde yer alsın da takva sahibi diğer sahabe ve tâbiin da buna dâhildir ve mısradaki bir kişiye indirgemeye gerek yoktur. Gerçi bu sure onların özel infaki sonrasında nazil olmuştur fakat İslam hukukunda “Sebebin özel, lafzın ise genel olduğu yerde ölçü; lafızdır, sebep değil.” ilkesi sabittir.⁶⁷

Fahri Râzî'nin Sözlerinin Reddi

1- Ebrar kelimesinin çoğul olduğu ve kıyamete kadar tüm müminleri kapsadığı doğrudur. Ancak Ehlibeyt, bunun en belirgin mısradakilerdendir ve hem Şii hem de Ehlisünnet kaynaklı rivayetler ve nakiller bu ayetin Ehlibeyt'in yaptığı infak sonrası nazil olduğunu teyit etmektedir.

2- Hz. Ali (a.s), Hz. Fatıma (s.a) ve Fızze, “Ebrar” kelimesinin işaret ettiği “Çoğul” kabul edilebilir.

3- Fahri Râzî'nin, “Sure, onların özel infaki sonrasında nazil olsa dahi mısradaki bir kişiye indirgemeye gerek yoktur.” sözüne gelince; Evet, mezkûr ayetler Ehlibeyt'in yaptığı infakından sonra nazil olmuştur ve her ne kadar hadisenin kemmiyet ve keyfiyetinde bazı farklılıklar olsa da hem Şii hem de Ehlisünnet rivayetleri hadisenin genelini teyit etmektedir.

Sekizinci Nakil:

Kurtubî, mezkûr ayete yapılan tefsirleri eleştirerek der ki;

“Müfessirler, bu ayetin Hz. Ali (a.s) ve Hz. Fatıma (s.a) hakkında nazil olduğunu söyler. Ancak doğru söz; ayetin tüm iyileri kapsadığı ve genel olduğudur. Nakkaş, Sa'lebî, Kuşeyrî ve Kesîr'in, Hz. Ali (a.s), Hz. Fatıma (s.a) ve Fızze'nin infaki meselesinde söylediği sözler sahih ve sabit değildir.

Kurtubî, söz konusu infak olayı hakkında şöyle der;

1- Allah, ev halkının ve çocukların nafakasını zorunlu kılmıştır. Akil bir insan, Hz. Ali'nin (a.s) bu emirden bihaber olduğunu ve henüz 4 ve 5 yaşında olan oğullarını üç gün-üç gece aç bıraktığını tasavvur etmez. Hem de bedenleri titreyecek, gözleri çukurlaşacak ve Hz. Peygamber'i (s.a.a) ağlatacak derecede.

2- Kim, bu şiirleri Hz. Ali (a.s) ve Hz. Fatıma'dan (s.a) duymuş ve muhafaza etmiştir ki, ravilere kadar ulaşmıştır?⁶⁸

Kurtubî'nin Sözlerinin Reddi

Kurtubî'nin sözlerinin tamamını kabul etmekle birlikte okuyucuların dikkatini aşağıdaki konulara çekmek istiyoruz:

1- Çoğunluğun, Ehlibeyt'in üç gün üst üste herhangi bir şey yemediğini aktardığı nakiller mantıklı görünmüyor; bu nedenle Kurtubî'nin bu alandaki sözleri doğrudur. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, hadisenin aslı Ali b. İbrahim'in tefsirinde birkaç

⁶⁷ Tefsir-i Kebir C.10 S.746-747

⁶⁸ Cami'li-Ahkami'l-Kur'an C.19 S.130-134

satırda ifade ettiği gibidir; Ehlibeyt fakir, yetim ve esire Hz. Fatma'nın (s.a) pişirdiği helvayı ve büyük ihtimalle de tek bir gecede infak etmiştir. Başka bir ifadeyle; Ehlibeyt, en güzel yemeklerini infak etmiş kendileri ise (söylendiği gibi) sadece su ile değil başka yiyeceklerle iftar etmişlerdir.

Dolayısıyla infak hadisesi, ifade edildiği şekliyle ve Ali b. İbrahim'in senetli ve sahih bir kanalla naklettiği gibidir ve her hangi bir istibat söz konusu değildir. Asıl istibat hadise ne kadar çok acayipleştirilirse Ehlibeyt'in fazileti o kadar çok belirgin olur düşüncesine

kapılan masalcıların, lisanı-ı halcilerin ve ravilerin eklediği şeylerdir. Ancak bu acayipleştirmeler hadisenin gerçeklik boyutunun zayıflamasına yol açmaktadır.

Ayrıca Hz. Ali'nin (a.s), 4 veya 5 ya-şındaki (beş ya da altı değil) çocuklarını üç gün aç bırakmasını biz de kabul etmiyoruz.

2- Zahiren şiirler, Hz. Ali (a.s) ve Hz. Fatma'nın (s.a) kendi dilinden değil son-raki kuşakların lisan-ı halidir. Çünkü sadece muhafaza edilmesi muhtemel olmadığı gibi dilenciye kapı arkasında bekletip müşare et-meleri de mantıklı değil.

Ebrar kelimesinin çoğul olduğu ve kıyamete kadar tüm müminleri kapsadığı doğrudur. Ancak Ehlibeyt, bunun en belirgin mısdaqlarındandır ve hem Şîî hem de Ehlisünnet kaynaklı rivayetler ve nakiller bu ayetin Ehlibeyt'in yaptığı infak sonrası nazil olduğunu teyit etmektedir.

Sonuç

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız konulardan anlaşıldığı üzere, Kur'an ayetlerinin bazıları Ehlibeyt hakkında nazil olmuştur. Bununla birlikte diğer müminlerin söz konusu durum benzeri haller bulmaları halinde ayetlerin muhatabı olmaları mümkündür.

Nüzul sebeplerinde Ehlibeyt'in yaşadığı bir olayı nakleden ayetler arasında İnsan Suresi'nin ilk ayetleri yer alır ki, esbab-ı nüzul ve tefsir kitabı yazarları bu konuda şunları ifade etmişlerdir:

1.Görüş sahiplerinin büyük çoğunluğu Müslümanların Mekke'de esir sahibi olma gücüne sahip olmamaları nedeniyle İnsan Suresi'nin Medenî surelerden olduğunu kabul eder. Surelerin iniş tarihlerini inceleyenler de İnsan Suresi'ni Medenî sureler arasında zikretmiştir. Bunun dışında söylenen sözler mesnetsiz ve taassup dolu sözlerdir.

2.Hadisenin aslı, Ali b. İbrahim'in naklettiği gibidir;

Hiz. Fatma (s.a), helva pişirmiş ancak iftar vakti kapıya dilenci, yetim ve esir gelince yemeklerini onlara infak etmişlerdir. Ayrıca infak, tek akşamda üç kez art arda yaşanmıştır. Bunlara ilaveten; Ehlibeyt aç sabahlamamış sadece helvadan tatmamıştır.

Rivayet sahih senetlerle nakledilmiştir.

3. Konu hakkındaki bazı rivayetlerin mürsel, zayıf ve meçhul olmalarına ek olarak, rivayetlere makul olmayan bazı eklemeler yapılmıştır. Örneğin:

-Henüz 4 veya 5 yaşını aşmamış Hiz. Hasan (a.s) ile Hiz. Hüseyin'in (a.s) adak ve orucu.

-Hiz. Ali'nin (as.) infakta bulunmaları için ailesine emir vermesi.

-Ehlibeyt'in yemek ihtiyacının Hiz. Ali (a.s) tarafından temin edilmemesi.

-Hiz. Ali (a.s) ve Hiz. Fatma'nın (s.a) ihtiyaç sahiplerini kapıda bekletip müşare etmeleri.

-Yahudilerin Medine'nin dışında olmasına rağmen Hiz. Ali'nin (a.s) bir Yahudi'den borç alması ki, Hiz. Ali'nin (a.s) üstün karakteri buna izin vermez.

-Rivayetler arasında ıztırap; örneğin bazı rivayetlerde adak önerisi, Hiz. Peygamber'e (s.a.a) atfedilirken bazılarında ise Ömer b. Hattab'a nispet verilir. Bazı rivayetlerde Ehlibeyt'e gökyüzünden sofrta geldiği söylenirken bazılarında Hiz. Peygamber'in (s.a.a) duasıyla Mikdad'ın bahçesindeki hurma ağaçlarının meyve verdiği ifade edilmiştir.

Kaynakça

- Amuzeş-i Ulûm'u Kur'an, Muhammed Hâdi Marifet. Tercüme; Ebu Muhammed Vekîlî, İntişârât-i Sazman-i Tebligat-i İslâmî, 1.baskı, Tahran, h.ş 1371
- Bihar'ul Envar, Muhammed Bakır Meclisi. Muesset'ul Vefa, 1.baskı 35. cilt, Beyrut, h.k 1403
- Camiu'l-Beyan Fi Tefsiri'l-Kur'an, Muhammed b. Abdurrahman İcîŞirazî Şafîî. Tahkik; Hendavî, Dar-ul Kutub'illîmiyye1. baskı, Beyrut h.k 1424
- Cevamiu'l-Cami, Fazl b. Hasan Tabersî. İntişârât-i Dânişgâh-i Tahran, 1.baskı, Tahran h.ş 1378

- Ebu'l-Kasım Hoî, Mucem Rical'il Hadis. İntişârât-i Ayetullah Hoî, Kum
- Ed-Dürrül Mensur Fit Tefsir Bil Mesur, Celaleddin Süyûfî. Dar'ul Fikir, Beyrut h.k 1414
- el-Cami-u Li Ahkam'il Kur'an, Ebi Abdullah Muhammed b. Ahmed Ensarî el-Kurtubî. Dârûihyâi't-turâsi'l-Arabî, Beyrut, h.k 1405
- el-Cerh ve't-ta'dîl, İbn Ebu Hâtim Muhammed Abdurrahman Muhammed b. İdris TemimîHanzalîRazî. Tashih; Mustafa Abdulkadir Ata, Dar-ul Kutub'ülİlmiyye 1.baskı, Beyrut h.k 1422
- el-Fihrist, Muhammed b. Hasan Tusî. Tahkik; Cevad Kayyumî, Neşr-i Fukaha, 2.baskı, Kum, h.k 1422
- el-Heraic Ve'l-Ceraih, Ebu'l Hasan Said b. Hebbetullah Ravendî. Matbuat'ülİlmiyye1. Baskı, Kum, h.k 1409
- el-İtkan Fi Ulûm'ilKur'an, Celaleddin Süyûfî. Tercüme; Seyyid Mehdi Hairî Kazvinî. İntişârât-i Emir Kebir 1. baskı, Tahran h.ş 1363
- el-Keşşaf, Carullah Ebu'l Kasım Mahmud b. Amr Zemahşerî. Tahkik; Ali Muhammed Muavvez, Mektubat'ulEbkiyan1.baskı, Riyad, h.k 1418
- el-Mizan Tefsiri Muhammed Hüseyin Tabatabâi. Tercüme; Seyyid Muhammed Bakır Musavî Hemedanî. Bonyad-i İlmî ve Fikrî Allame Tabatabai, 1.baskı, Tahran, h.ş 1363 2.cilt
- el-Rical, Muhammed b. Hasan Tusî. Tahkik; Cevad Kayyumî, İntişârât-i İslami-i Cami'ul Müderrisin, 1.baskı, h.k1415
- el-Vasit fi Tefsiri'l-Kur'ani'l-Mecid, Ali Ahmed Vahidî Nişaburî. Tahkik; Ali Muhammed Muavvez, Dar'ul Kutub'ülİlmiyye, 1.baskı, Beyrut, h.k 1415
- Emali, Muhammed b. Ali b. Saduk. Müessesesi-Bi'set, 1.baskı, Kum h.k 1417
- Esbab-ı Nüzul, Ali Ahmed Vahidî Nişaburî. Tahkik; Eymen Salih Şaban, Dar'ul Hadis, 4.baskı, Kahire, h.k 1419
- et-Tibyan, Muhammed b. Hasan Tusî. Matbuat'ul İslamiyye, Tahran, h.k 1365
- Felah'us- Sail, Seyyid İbn Tavus. Tahkik; Mecidî, Defteri Tebligat, Kum h.k 1419
- Felah'us-Sail, Seyyid İbn Tavus. Tahkik; Cevad Kayyumî, İntişârât-i Defteri Tebligat-ı İslamî 2.baskı, Kum h.k 1419
- Furât el-Kûfî Tefsiri, Ebu'l Kasım Fırat b. İbrahim Kûfî. Tahkik; Muhammed Kazım, İntişârât-i Vezareti Ferheng ve İrşadi İslamî, 1.baskı Tahran, h.k 1410
- Hülasatül-akvâl fi mârifet'ir-Rical, Ebu Mensur Hasan b. Yusuf b. Mutahhar Esedî Hillî. Tahkik; Cevad Kayyumî, Neşr-i Kahe1. baskı, Kum h.k 1417
- Kamil-uz Ziyaret, Cafer b.Muhammed b. Kavlîyye. Tahkik; Cevad Kayyumî, Neşr-i Fukaha, Kum, h.k 1417
- Keşfu'l-Gumme fi Marifeti'l-Eimme, Ebu'l Hasan Ali b. İsa b. Ebu'l Fetih. Dar-ul Azva 2.baskı, Beyrut h.k 1405
- Mecmeu'l-Beyan, Fazl b. Hasan Tabersî. Tashih; Resul Mahallatî ve...,Dar'ul Marife, 2.baskı, Beyrut, h.k 1407
- Menakıb, Muhammed Bekri Mekkî Hanefî Harezmi. Tercüme ve Şerh; Seyyid Ebu'l Hasan Hakikî, Tahran. İntişârât-i Vezareti Ferheng ve İrşadi İslamî 2.baskı, h.ş 1375
- Menâkıb-ı Âli Ebî Talib, İbn Şehraşub. Tahkik; Yusuf Bikâî, Dar-ul Azva 2.baskı, Beyrut h.k 1412

Nazmü'd Dürer, Ebi'l Hasan İbrahim b. Ömer Bikâî. Dar'ul Kutub'ul İlmiyye 1.baskı, Beyrut h.k 1415

Rical-i Necaşî, Ebu'l Abbas Ahmed b. Ali Necaşî Tahkik; Muhammed Cevad Nainî, Dar-ul Azva, 1.baskı, Beyrut, h.k 1408

Semerkandî Tefsiri (Bahr'ul Ulûm), Nasr b. Muhammed b. Ahmed Semerkandî. Tahkik; Amravî, Dar'ul Fikir 1.baskı, Beyrut h.k 1416

Şevahid'ut-Tenzil, Ubeydullah b. Abdullah b. Ahmed Hâkim Haskanî. Tahkik; Muhammed Bakır Behbudî, İntişârât-i Vezareti

Ferheng ve İrşadi İslamî 1.baskı, Tahran h.k 1411

Tarih-u Medineti Dımaşk, İbn Asakir. Tahkik; Ali Şirî, Beyrut Dar-ul Fikir, h.k 1415

Tefsiru'l-Vâzih, Muhammed Mahmud Hicazî. Dar'ut-Tefsir Lit-tabven'neşr 10.baskı, Kahire h.k 1412

Tenkihul-mekal, Abdullah Mamakanî. Murta-zaviyye Matbaası, Necef, h.k 1350

Ulûm'uKur'anî, Muhammed Hâdi Marifet. İntişârât-i et-Temhid, 1.baskı, Kum, h.ş1378

Usul-u Kâfi, Muhammed b. Yakub Kuleynî. Tashih; Muhammed Cafer Şemsuddin, Dar-ul Ta'aruf, Beyrut, h.k 1411